

Beszámoló az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának 1989-1990. évi működéséről

Praeambulum

Hosszas töprengés után elfogadtam a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya megtisztelő jelölését és így 1988 vége felé Pécssett a Janus Pannonius Tudományegyetem gyönyörűen, célszerűen átalakított és újjáépített Központi Könyvtárában ellenszavazat nélkül megválasztottak a testület új elnökévé. Említett hosszas töprengésemet a jelölést illetően azzal magyarázhatom, hogy *nagy elődeim* voltak. Az egyhangú szavazás az egyhangú bizalomérzését is keltette bennem. Tudtam, hogy könyvtáraink nehéz időszak elé néznek, ezért "programbeszédemben" a szubjektív megítéléseket félretevé, "viribus unitis" elvét hangsúlyoztam, és annak gyakorlati alkalmazását. Ezen kívül nem volt még részletes programom, de elképzeléseim, terveim igen. Éppen a fentiek szellemében!

Elvek, elképzelések, tervek

Elveimet érdemes elődeimre alapoztam, elképzeléseim, terveim azonban egyéniek, de közösségcentrikusak voltak és azok ma is. Csábító, hogy most könyvtári elvekről is filozofálhassak, erről azonban szeretnék külön tanulmányban foglalkozni. Egyszóval megbízatásom arra szól, szól, hogy gyakorlatilag képviseljem könyvtáraink érdekeit, segítsen az együttműködést és a közös képviseletet az illetékeseknél. Terveim között szerepelt, hogy valamennyi egyetemi (rangú) könyvtárt felkeresem, személyesen tájékozodom, ismerkedem, barátkozom, újabb barátokat szerzek a közös ügy érdekében. Célom, elképzelésem most is a közös tudományos kutató műhelyek kialakítása, pontosabban az egymásra utalt és egymást segítő kollektív csoportok kapcsolattartása. (Most csak egy példát említek: Tessék figyelemmel kísérni és tanulmányozni a M. Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem könyvtárainak történeti anyagát, hány utódintézménye van ennek az óriás egyetemnek, micsoda nagy feladatú közös kutatásokra volna szükség a közös múlt feltárására és a jövő számára való hasznosítására, stb., stb.??!!) Egyértelműen szerepelt programomban a könyvtári erudíció szorgalmazása, segítése az EKT tagjain keresztül, könyvtárosaink érdekében és közös ügyünk hasznára.

Sok kezdeményezés - kevés eredmény

Amikor átvettem az elnöki posztot, már éreztem, hogy a könyvtárosi társadalom is rossz közérzetű. Néhányan - magas rangú könyvtárosok - akkor már ismertük és megismertük egy hivatalos delegáció tagjaként az NSZK legrangosabb egyetemi könyvtárait és többoldalúan elcsodálkoztunk a könyvtárosok magas szakmai és általános műveltségén, a technikán és az emberi (könyvtárosi) kapcsolatok irigylésre méltó méltóságán! A szakmai összetartozás látható, érezhető tapasztalata is példamutató lehetne! Ezt az előző pont utolsó mondata kapcsán írom.

Az eddig ismerttetettek szellemében készítettem el az 1989. évi munkatervet, melyet az MM jóváhagyott. Két ülést terveztünk, egyet Sopronban az Erdészeti és Faipari Egyetemen (EFE) és egyet Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen (KLTE). A munkatervben a következő témák szerepeltek:

- Javaslatok a felsőfokú könyvtárosképzés fejlesztésére (*Zsidai József* előadásában);
- az általános könyvtáros bérrendezés problémái és eredményei az egyetemi könyvtárakban ;
- MM tájékoztató az időszerű könyvtárpolitikai kérdésekről;
- beszámoló a tanács aktuális kérdéseiről;
- a művelődési miniszter előadása az egyetemi könyvtárak szerepéről a tudományban (*Gomba Szabolcsné* és *Tóth Tibor* korreferátumával)
- valamint előterjesztés és vita a tanács ügyrendi kérdéseiről.

A soproni ülést 1989. július 13-án tartottuk meg nagy részvétel mellett, de nem az eredeti programnak megfelelően, mert a felsőfokú könyvtárosképzésről szóló előadás helyett *Lebovits Imre* tartott előadást "Egyetem és könyvtár" címmel. Az ülésről részletesen beszámolt *Lukátsné Takács Zsuzsa* "Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának júliusi ülése" címmel, ezért erről itt részletesebben nem kell szólnom. (Lásd: Könyvtáros. 1989. 10. sz. 598-599. p.) (Az ülésekről egyébként rendszeresen részletes jegyzőkönyvek, illetve emlékeztetők készülnek.)

Második ülésünket szeptember 25-26-án terveztük, ezt azonban külföldi utazás(ok) miatt el kellett halasztanunk. Erről körlevélben értesítettem a tanács tagjait, egyúttal felhívtam figyelmüket *Walleshausen Gyula*: Egyetemi könyvtár - könyvtárpolitika c. cikkére (ld. Könyvtári Figyelő. 35. évf. 1989. 1. sz. 9-16. p.) és javasoltam az abban foglaltakkal kapcsolatos vélemények összegyűjtését, mert szükségesnek tartottam a nagy tapasztalatú ny. főigazgató és EKT-elődöm észrevételeinek és javasolatainak hasznosítását. Szervezetten ez nem történt meg, de biztos vagyok benne, hogy minden egyetemi könyvtár a saját területén ezt megtette saját helyzetének megfelelően.

Az EKT tagjai szép számmal vettek részt a Magyar Könyvtárosok Egyesülete keszthelyi 21. Vándorgyűlésén, ahol többek között alkalmuk nyílt megismerni a Swets und Zeitlinger GmbH cég kínálatait és tárgyalásokat folytatni *Anne Beinnek*, a cég frankfurti kirendeltségének menedzser igazgatójával. Magam is tárgyaltam az igazgatónövel, aki többünket meghívott az NSZK-ba, illetve Hollandiába azzal a cél-

lal, hogy bemutassa a velük való közvetlen együttműködés anyagilag előnyös voltát. Magam a meghívásnak az év második felében fogok eleget tenni, amikor is nem csak az általam vezetett könyvtár kapcsolatait szeretném erősíteni, hanem tájékozódni szeretnék EKT vonatkozásokban is. A céggel való egyéni és testületi kapcsolattartás, együttműködés előnyeit a műszaki egyetemi könyvtárak (Miskolc, Sopron, Veszprém) vezetőivel történt egyeztetés után *Lebovits Imre* ecsetelte, illetve írta meg *Pusztai Ferenc* akkori MM államtitkárnak 1989. augusztus 23-án, kiemelve, hogy ezen az úton is meg kell kísérelni a KULTÚRA-HELIR monopóliumát megtörni.

1989 szeptemberében az EKT négy tagja (illetve elnöke) aláírásával, felterjesztésben fordultunk a művelődési miniszter úrhoz, amelyben kifejtettük azt a határozott véleményünket, hogy "a szakmai főhatóság kebelében a hazai könyvtárügy érdekei alapján szükség van kb. 4-5 fővel dolgozó erős, önálló osztályra. Az aláírók: *Dömötör Lajosné* (VVEKK), *Gomba Szabolcsné* (KLTEKK), *Hiller István* (EFEKK), *Huszár Erőné* (MKKEKK), *Zsidai József* (NMEKK). A levélváltást "Két levél" címmel közölte a Könyvtáros, ezért ennek részleteire sem térek ki. (Lásd: Könyvtáros, 1990. 3. sz. 134-135. p.)

1989. december 20-án az EKT nevében és elnökeként meghívólevelet küldtem a művelődési miniszter úrnak, amelyben felkértem, hogy a legközelebbi EKT ülésen tartson előadást az egyetemi könyvtárak jövőjéről. Erre a felkérésemre már nem kaptam választ, mert az események felgyorsulása következtében erre - érthetően - nem kerülhetett sor. Így a reményeim szerint való debreceni összejövetelünk ismét nem sikerült.

1990. évi első ülésünket a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárába hívtam össze. Beszámoltam a végzett munkáról, majd hosszú, kötetlen véleménycsere bontakozott ki. Magam kifejtettem, - amit a meghívóhoz csatolt körlevelemben is leírtam -, hogy nem vagyok híve az összejöveteleknek, mert ezekből az utóbbi évtizedekben drágán, és hasztalanul sok volt. Híve vagyok azonban az értelmes, alkotó véleménycseréknek, az egyetemi könyvtárügy reputációját szolgáló munkaértekezleteknek. Hangsúlyoztam, - és teszem most is -, hogy ezeken kell majd gondosan, felelősen, átgondoltan megfogalmaznunk, hogy mit akarunk, és reálisan mit érhetünk el. (Az értekezlet március elsején volt.) Az EKT tagjai ismét szép számmal voltak jelen, több nagy könyvtárunk azonban csak helyttest, illetve képviselőt küldött!

1990. február 15-én *Mader Béla* hivatalosan közölte, hogy 1990. január 1-től kinevezték a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának (JATEKK) igazgatójává, így *Karácsonyi Béla* professzor helyett ő az EKT hivatalos tagja. Élve mindjárt ezzel a lehetőséggel, azt a javaslatot tette, hogy az EKT tegye részletes megbeszélés tárgyává az egyre komolyabban rebesgetett normatív finanszírozási rendszer könyvtári vonatkozásait. Ugyancsak javaslatot tett az IIF hálózat KIR rendszer terveinek kapcsán (abban vagy azon kívül) egy országos egyetemi könyvtári számítógépes rendszer kialakításának szükségességéről, lehetőségeiről és feltételeiről.

Visszatérve márciusi ülésünkre, egy érdemleges dologban léptünk előre: az EKT szűk körű bizottságot hozott létre "közös ügyeink javaslattevő kidolgozására". A bizottság április 20-án ült össze a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem

Központi Könyvtárban (BKEKK). A bizottság tagjai: Hiller István, mint az EKT elnöke, Huszár Ernőné (BKEKK), Máder Béla (JATEKK), Marót Miklós (ELTEKK), Zsidai József (NMEKK). (Utóbbi kollégánk betegsége miatt nem volt jelen.) A bizottság arra az elhatározásra jutott, hogy egy független, saját érdekeinket felszínre hozni, érvényesíteni és védeni akaró szervezetet kellene alakítanunk. Az érdekek alatt nem elsősorban bérügyieket kell érteni, hanem szakmaiakat. Kifejezésre jutott az az akarat és szándék is, hogy a legutóbbi EKT ülésen olyan sokszor elhangzott (nekem úgy tűnt az MM képviselőjének is tetsző) "felső irányításnak" meg kell változnia. Ahogy egyik bizottsági tagunk fogalmazott: "... az eléggé egyértelműnek tűnik számomra, hogy a felső irányítás jellegének, filozófiájának meg kell változnia, s ebben az esetben saját magának kell elzárkóznia a központi jóváhagyási, kinevezési, stb. beidegződésektől." Az elhangzott gondolatok írásba foglalását a jó tollú Máder Bélára bíztuk, aki ezzel a munkával nem sokáig késlekedett. A megkapott intenciók alapján április 27-i keltezéssel elkészített két tervezetet és a bizottság tagjainak küldött "magyarázó, vitára invitáló" kísérőlevéllel haladéktalanul elküldte az érdekelteknek. A hozzászólások után az alapszabály-tervezetet átdolgoztuk, melyet az alábbiakban szöveghűen közlök azzal a szándékkal, hogy a szaksajtóban is vitára adjon lehetőséget.

Az egyetemek és egyetemi rangú főiskolák könyvtárainak vezetői

tudatában annak a felelősségnek, mely könyvtáraikat az autonóm egyetemek mind magasabb színvonalú kiszolgálásra kötelezi; nem feledkezve meg arról a hagyományról sem, amely az egyetemi könyvtárakat mindenkor a hazai könyvtári kultúra egészének a köz szolgálatában álló alkotórészeiként is tekinti, feladataik jobb ellátása érdekében:

- a szakmai együttthaladás megvalósítása (szolgáltatások összehangolása, azonos szakmai és technikai szintre való törekvés),
- az országos könyvtárügy alakításában érdemi befolyásra törekvés céljából elhatározzák, hogy megalapítják az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumát.

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának alapszabálya

1. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma (a továbbiakban: Kollégium) szakmai tanácskozó és szakmai érdekvédelmi testület. Tagjai az egyetemek és egyetemi rangú főiskolák központi könyvtárainak főigazgatói, igazgatói.
 - A könyvtárak vezetőit a tanácskozásokon (akadályoztatásuk esetén) helyetteseik szavazati joggal képviselik.
 - Szakmai részletkérdések megbeszélésekor a könyvtárakat a szakrészlegek vezetői v. a kérdés-körben legtájékozottabb szakalkalmazottak képviselhetik.
2. A Kollégium tanácskozási, véleményezési és javaslattevési hatásköre
 - az egyetemi (és egyetemi rangú főiskolai) könyvtárak (könyvtárhálózatok) tevékenységét,
 - e könyvtárak egymás közötti, valamint más könyvtárakkal, intézményekkel való együttműködését érintő szakmai kérdésekre terjed ki.
3. A kollégium szakmai érdekvédelmi hatásköre az egyetemi (és egyetemi rangú főiskolai) könyvtárak általános és különleges szakmai érdekeinek érvényesítésére és védelmére terjed ki. Ennek keretében a Kollégium fő feladatának tartja a szakma elismertségének növelését, presztizsének védelmét, a szakmai ranggal, képzéssel, diplomával, nomenklaturával, a kinevezésekkel kapcsolatos kérdésekben történő elvi s esetenkénti állásfoglalást.

4. A Kollégium élén az elnök áll, akit a Kollégium választ titkos szavazással, kétharmados többséggel három évi időtartamra. A Kollégium az elnöktől a megbízást indokolt esetben egyszerű többséggel visszavonhatja.
5. Az elnök feladata a Kollégium munkájának az alapszabály elveinek megfelelő szellemben folytatott irányítása és szervezése. Ennek keretében
 - a Kollégium tagsága javastalainak figyelembe vételével, a könyvtárügy általános (és aktuális) kérdéseinek, problémáinak ismeretében, más könyvtárak szakmai testületeinek terveiről, a kormányzat és az autonóm egyetemek általános kulturális, általános tudományos és könyvtárügyi vonatkozású aktuális és távlati elképzeléseiről szerzett tájékozódás birtokában kidolgozza a Kollégium elé terjeszti az évi munkaprogramot,
 - megállapítja a Kollégium üléseinek napirendjét, helyét és idejét,
 - a napirenden szereplő témák előadására a Kollégium tagjai, az egyetemi (és egyetemi rangú főiskolai) könyvtárak munkatársai közül megbízza a témák legjobb ismerőit; szükség esetén külső szakembert kér fel,
 - a tanácskozások, véleményezések eredményeit, a megszületett javaslatokat a Kollégium nevében továbbítja a könyvtárakat felügyelő minisztériumok illetékes osztályához, a társkollégiumokhoz, a könyvtári szaksajtóhoz, a fenntartó egyetemekhez és esetenként más illetékesekhez és további sorsukat figyelemmel kíséri.
6. Az elnök joga, hogy más szervezetek, jogi és természetes személyek előtt, a velük való kapcsolat során a Kollégiumot, vagyis az egyetemi (és egyetemi rangú főiskolai) könyvtárakat képviselje.
7. Az elnök akadályoztatásának esetére a Kollégium tagjai sorából egyszerű többséggel alelnököt választ, aki az elnök távollétében annak összes kötelességét és jogát bírja.
8. A Kollégium működtetésével és az elnöki teendők ellátásával kapcsolatos titkári (adminisztrációs, nyilvántartási stb.) teendők elvégzése az alelnököt adó könyvtár feladata. E tevékenység költségeire a Kollégiumban részt vevő könyvtárak szerény összegű tagdíjaiból keletkező alap nyújt fedezetet. A Kollégium iratanyagát, könyvelését és adattárát a lelépő elnök átadja a hivatalba lépőnek.
9. A Kollégium szükség szerint, de évente legalább két alkalommal ülésezik. (Az összejövetelekhez szükséges utazási és tartózkodási költségeket a kiküldő intézmények fedezik.) Az ülést össze kell hívni minden olyan esetben, amikor azt az elnök szükségesnek ítéli, illetve a tagok egyharmadának a témát is megjelölő együttes kérése. A Kollégium állásfoglalásait egyszerű szótöbbséggel hozza.
10. A Kollégium ülésein vendégként mindazok részt vehetnek, akiknek meghívását az elnök és a tagság szükségesnek és hasznosnak ítéli.
11. A Kollégium alapszabálya akkor lép életbe, ha a Kollégium megalapításának, szándékát kinyilvánító tagok azt kétharmados többséggel elfogadják.

Záradék

A Kollégium megalakulásáról és elfogadott alapszabályáról a Kollégium elnöke írásban tájékoztatja a kormányzat könyvtárüggyel foglalkozó illetékes tisztviselőit, az anyaegyetemek rektorait (főigazgatóit) és a más könyvtáraknak a Kollégiumhoz hasonló céllal működő testületeit.

Folyamatban lévő dolgainkról

A közös tudományos kutató műhelyek kialakításának gondolata, terve talán megvalósul. Eredményként említem meg a miskolci és soproni egyetemi könyvtárak közös munkáit, kiadványait. A legújabb kötet a selmeczi könyvtár története e sorok írása közben jelenik meg. Elkészült és megjelenés alatt van az agrárfelsőoktatási intézmények számára írt "informatika" jegyzet. Ez a keszthelyi és a soproni egyetemi könyvtárak közös munkája.

Az EKT-t megkereste a nemrég alakult *Könyvtári Egyesülés*, mely elvállalta a *Könyvtáros* lapgazda szerepét és a fenntartási költségekhez hozzájárulást kér. A folyamatos megjelenés érdekében kéri az egyetemi könyvtárak csatlakozását az "*Alapítvány a Könyvtárosért*" mozgalomhoz. Erről valamennyi főigazgatót, igazgatót értesítettem. Jelenleg érkeznek a válaszok. Megkeresés érkezett a *Tudományos és Műszaki Tájékoztató* főszerkesztőjétől is, hogy az alapítványba vonjuk be ezt a lapot is. Javasolta azt is, hogy az alapítvány terjedjen ki a *Könyvtári Figyelőre* is. Hala-déktalanul értesítettem erről is a tanács tagjait. A várható reflexiókat összegyűjtjük.

Néhány tapasztalat és javaslat

Az országon belül, a városok között telefonálni igen nehéz, néha lehetetlen. Egy rövid idő alatt elintézhető ügy miatt Budapestre utazni Sopronból gyakorlatilag (a visszautazással együtt) 8 órát vesz igénybe. Amennyiben vidéki egyetemi városainkba hívunk össze értekezletet, az gyakorlatilag az utazónak három napos kiküldetést jelent, amely sok pénzbe és munkakiesésbe kerül. Marad hát a levelezés, ami még a legolcsóbb és a leghosszabb ügyintézés, mégis egyre inkább ezt kell majd választanunk. Tapasztalom, hogy milyen mennyiségű iratanyag képződik, illetve termel csak az elnök. A tagok is, természetesen! Reálisnak vélem tehát javaslatomat, hogy a titkárságnak ott kell lennie, ahol az elnök működik, dolgozik!

A beszámoló készítése közben kaptam az értesítést, hogy a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtára vezetésére *Zalainé Kovács Éva* kapott meghatározatlan időre szóló igazgatói kinevezést. Új tagunkat ezúton is köszöntjük és gratulálunk, munkájára számítunk.

HILLER István

az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának
elnöke

A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának munkájáról lapunk egyik következő számában adunk összefoglalást (*A szerk.*)